

Nola irten euro-gunetik? Proposamena

1997an Warren Mosler proposamen bat idatzi zuen, Quebec-era begira, dolar kanadarren gunetik irteteko. Quebec-en une hartan, eta orain ere dolar kanadarra erabiltzen da, moneta gisa, hots, Kanada osoan erabiltzen den moneta bera. Berak moneta eta gobernu subiranoa kontuan hartuz, Quebec-erako moneta berri bat proposatu zuen: *La Fleur* izenekoa, hots, *lorea*.

Quebec-erako artikulua ikusiko dugu, zeina, Mosler-ek dioenez, egun euro-gunerako ere aplika baitaiteke¹.

1. Subiranotasun aldeko argudioak

Jende asko dago Quebec-en independentziaren aurka, ez soilik Kanadako politikariak baizik eta nazioarteko finantza komunitatea ere. Beste aldetik, Quebec-eko subiranotasunaren aldeko politikariak beti gainontzeko Kanadarekin batasun monetarioaren alde azaldu dira, etorkizunean ere dolar kanadarra erabiltzea proposatuz: moneta subirano berri batek ekar lezakeen segurtasunaren eza argudiatuz, batez ere nazioarteko finantza komunitatean.

Europar Maastricht-ko Itunaren inplementazioak sorturiko arazoak bistakoak izan arren, Quebec-eko subiranotasunaren aldekoek Europar Batasun Monetarioa (EBM) aipatu dute eredu gisa, gainontzeko Kanadatik Quebec-ek independentzia politikoa lortzeko posibletasunean.

Mosler-en iritziz, jarrera hori okerra da. Europar bezala, batasun monetarioak funtsean batasun politikoa inplikatzeko du, zeren, azkenean autoritate fiskal 'nazionalak' autoritate monetario komunaren erabakia bete behar baitu. Argudio horrengatik, jarrera subiranoa kontraesankorra da, zeren batasun monetarioa onartuz, Quebec-ek, azkenean erabaki monetarioetan eta fiskaletan Kanadako *statu quo* babestu behar baitu.

Zergatik separatu Kanadatik, baldin eta ekonomiari dagozkion funtsezko arazoetan Quebec-eko politikari separatistek *statu quo*-ari eusten badiote?

Mosler-en aburuz, Quebec-eko jendeak bere monetarako plan sinesgarria behar du. Hortaz, plan bideragarri bat proposatu zuen non moneta berria babesten den inolako zerga gehigarririk gabe edo komunitatearen egoera ekonomikoa murriztuko lukeen beste transakzio zergarik barik. Gainera, moneta berria martxan jarriko da prezio egonkortasuna eta enplegu osoa lortzeko asmoarekin, baita interes tasa baxuak ukaiteko ere.

2. Proposamena

¹ Ikus <http://moslereconomics.com/2011/05/16/how-to-exit-the-euro-a-proposal-from-1997/>.

Lehen baldintza hauxe da: zerga berri guztiak moneta berrian, hots, *loretan*², ordaindu beharko lirateke. Soilik iraganeko zerga pasiboak dolar kanadarretan³ pagatuko lirateke.

Mosler-en arabera, jabego nazionalaren zerga bat egon beharko litzateke. Lurra higiezina denez, nolabait, herritar guztiek ordaindu beharko lukete jabego zerga bat: lur-jabegodunek zuzenean edo errenta handiagoen bidez.

Jabego zerga nazional hori soilik *loretan* ordaindu beharko litzateke. Noski, autoritate fiskalak salbuespenak onar ditzake, baldin eta boto-emaeleek hola nahi badute.

Kontuan hartu ezen zerga loretan ordaingarria dela, baina inork ez daukala oraingoz inongo *lorerik*. Soilik Quebec-eko Estatu berriak dauzka, zeinak *loreak* jaulki baititzake nahitara. Jendeak, eta bereziki jabegodunek ondasun errealen eta zerbitzuen saltzailek behar izango dituzte, behar diren *lorean* trukean. *Lorearen* balioa gobernuak erabakiko du, berak erosi nahi duenerako ordaintzeko gura duen arabera, zeren gobernuak badakielako sektore pribatuak estatuaren *loreak* behar dituela zerga berriak ordaintzeko.

Hona puntu batzuk:

- (i) Quebec-eko Estatuak ezin du inolako *lorerik* bereganatu, berak *loreak* gastatu arte, zeren inork ez baitauka inolako *lorerik* hasieran.
- (ii) Politikariek eta ortodoxiak aldarrikatzen dutenen aurka, Estatuak ez du zergapetzen *loreak* bereganatzeko, gero *lore* horiek gastatzeko. Berak zergapetzen du sektore pribatuak *loreak* behar izango dituelako, eta beraz behar diren *lorean* trukean, ondasun errealen eta zerbitzuen saltzaileak nahi izan.
- (iii) Gobernuak espero dezake gutxienez sektore pribatuak bere zergak ordaintzeko behar dituen beste *lore* gastatzea.
- (iv) Oso litekeena da, Gobernuak *lore* gehiago gastatzeko gai izatea.

Moneta berria, *lorea*, sostengatu ahal izateko, Gobernuak lanpostuen azken babesle⁴ gisa aritzea proposatzen du Mosler-ek⁵. Horretarako, Estaturako lan egin nahi duen edozeinentzat, Estatuak berak ordainduko duen soldata bat jarriko du.

- (a) Ondorioa langabezia kentzea izango litzateke, alokairu minimo bat ezarriz, sektore pribatuan sartu barik.
- (b) Horrela *lorearen* balioa jartzen da, lan-indarraren denboraren terminotan.
- (c) Beste ondasun eta zerbitzu batzuk erostean edo saltzean, merkatua izan daiteke prezio erabaki guztien oinarria.

Ikus dezagun, Mosler-i jarraituz, nola eskuratzen dituen Estatuak nazio berria egokiro kudeatzeko behar dituen ondasun errealak eta zerbitzuak.

² Balizko Euskal Herri independenterako, nik neuk aspaldian moneta propioa proposatu nuen: euskoa.

³ Aurreko baldintzarekin, eurotan ordainduko lirateke Euskal Herrian iraganeko zerga pasiboak.

⁴ *Government as employer of last resort*.

⁵ Ikus <http://www.gate.net/~mosler/frame001.htm>.

Demagun ondoko eredu hipotetikoa: jabetza berria eta errenta zergak 10 bilioi *lore* dira.

Estatuak espero dezake gutxienez kopuru hori gastatzea, jabegodunek ez dutelako beste mediorik *loreak* eskuratzeko.

Estatuak eskaintzen baldin baditu 10.000 *lore* gutxienezko alokairu edo soldata minimo gisa, estatuko oinarritzko zerbitzu alokairu moduan, eta ez badu ezer gehiagorik gastatu, ziur egon daiteke ezen, gutxienez, 10 milioi langilek eskabidea egingo lukete oinarritzko estatu-lanposturako ($10 \text{ bilioi} / 10.000 = 10.000.000$).

Estatuak ez ditu nahi 10.000.000 oinarritzko langile (egun Quebec-eko populazioa baino handiagoa den kopurua!), baina ez ditu nahi sektore pribatuak (*loreak* irabazteko zergak ordaintzearren) eskainiko dituen beste gauza batzuk.

Eman dezagun estatuak 9,9 bilioi *lore* gastatzen dituela merkatu preziotan, berak benetan behar dituen gauzak erosiz, alegia, sistema legal, heziketa, osasungintza eta beste gobernu zerbitzuetarako behar dituen lan-indar espezializatua eta osagaiak.

Kasu honetan, orain sektore pribatuak soilik 0.1 bilioi *lore* gehiago behar ditu bere zergak ordaintzeko, hortaz, gutxienez 100.000 oinarritzko langileren beharra izan daiteke lana eskatzeko.

Noski sektore pribatuan zirkulaziorako eta beste gauzatarako eskudiruaren nahia egongo da, zeinak aurrezki neto baten desioa sortzen baitu. Orokorki, kopuru hori handi samarra da. Demagun, hipotesi gisa, desio horrek beste 0,5 bilioi *lore* irabaztekoa dela. Horrek suposatzen du beste 500.000 oinarritzko langilek gobernu lanposturako eskatuz, 600.000 langile osotara.

Edozein kasutan, zenbat eta Estatuak gehiago gastatu merkatu preziotan, orduan eta gutxiago da Estatu oinarritzko lanpostu bilatzaileen kopurua. Baldin eta Estatu oinarritzko lanpostu bilatzaile asko badago, zergak jaitsi daitezke edo beste Estatu gastu handitu harik eta Estatu oinarritzko langileen kopurua nahi den mailara iritsi arte.

Eta interes tasak? Sistema honetan, Estatuak ez du behar interesik ordaindu, nahiz eta berak gehiago gastatu zergapetzen duena baino.

Gainera Estatuak ez du behar maileguz hartu, berak zergapetu baino gehiago gastatu ahal izateko, zeren berak moneta jaulki baitezake, edo beste baten banku-kontua kreditatu, pertsona horrek zerbait saldu nahi duenean *loreen* truke.

Giltza da prezio egonkortasuna dagoela Estatuak merkatu preziotan gehiegi gastatzen ez duen heinean, oinarritzko lanpostua inongo langile gehiagok ez eskatuz. Beste era batera esanda, prezio egonkortasuna dago Estatuak ez badu gastatzen *lore* gehiago zerga ordaintzaileek nahi dutena baino.

Estatuak beti behar duenez ezen marjinetan Estatu zerbitzua beharrezkoa dela behar diren *loreak* eskuratzeko, *lorearen* balioak *loreak* eskuratzeko, Estatu oinarrizko lanpostuan lan egin behar duen pertsonaren lan-indarraren denboraren balioa berdintzen du.

Estatuak zergapetzen duena baino gehiago gastatzen duenean, *lore* estra jarriko dira gordailu gehiago gisa banku sisteman. Banku erregulatzailerik beren kapital gidalarroak eta kreditu betebeharrak mantentzen segitu behar dute, bankuei galarazteko aseguratutako gordailuekin espekulatzeko.

Edozein kausagatik, baldin eta Estatuak nahi baditu interes tasa altuagoak, beti dauka aukera banku zentralean dauden banku gordailu gehiagorenean nahi den oinarrizko interes tasa ordaintzeko eskaintzea.

Oinarrizko plan honekin, Quebec-eko Estatu berriak bere moneta jauki eta mantendu dezake. Estatuak gai izango litzateke berak nahi duena erosteko herrialdea kudeatzearren eta era berean enplegu osoa eta prezio egonkortasuna mantentzea.

Ez da izango inongo arazorik merkataritza librea murrizteko, bereziki NAFTA⁶-ren barruan eta Estatuak ahalbidetuko du *lore*a era libre batez ere trukatzeko.

Atzerriko truke merkatuetan, hasierako espekulazioari aurre eginik, azkenean *lorearen* balioa jarriko litzateke berak erosi dezakeenagatik – Estatu oinarrizko lana. Estatu langile horien balioa hobetzeak, heziketa, osasungintza eta abarren bitartez, epe luzean *lorearen* balioa hobetzea egingo du.

Oharrak

- (1) Dolar kanadarren (edo Euroen) eta loreen (edo Europar herrialde baten lehengo monetaren) arteko trukeak, gaurko beste moneta flotatzaileen arteko merkatu transakzioak bezalaxe funtzionatuko luke.
- (2) Euskal Herriak ez du izan moneta nazional bat. Euroa jaulki baino lehen bi moneta desberdin erabili ziren: pezeta Hegoaldean eta libera Iparraldean.
- (3) Balizko egoera batean, *euskoa*, euskal moneta nazional gisa jaulkitzea proposatu nuenean, ez nuen ezagutu Mosler-en proposamena.
- (4) Demagun Islandiaren kasua, bere moneta nazionalarekin, koroa. Askoz hobeki eta baldintza hobean dago, Irlanda baino (non euroa erabiltzen den), nahiz eta bietan zor handi samarra egon⁷.

⁶ NAFTA: *North American Free Trade Agreement*.

⁷ Ikus <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-zer-gertatu-da> eta, batez ere, <http://www.unibertsitatea.net/blogak/heterodoxia/islandia-eredua-ote>.